

Թաւառ Առաքելի Զորա-
նա Փրկին:

Երանի իցէ այնմ, որ
Հաւատաց յիս՝ իբրեւ ոչ
իցէ նորա տեսեալ զիս: զի
գրեալ է վասն իմ այսպէս:
Ձէ ոչ քո տեսնին զի՝ ոչ
Հաւատացին յիս եւ ոչ ոչ
իտանին՝ նոքա Հաւատացին
եւ ինչոյն: Իսկ վասն այն
զի գրեցեր գու առ իս գալ
ինձ առ քեզ, արժան է ինձ
կատարել աստ զամենայն
ինչ վասն որոյ առաքելաց
ես: Եւ իբրեւ կատարեցից
զայս, ապա համարեացիս
այն՝ որ առաքեացն զիս, եւ
յորժամ համարեացիս, առ
առաքելաց զմի յաշակերտաց
աստի իմոյ, զի զգաս քո
բռնիկսդ, եւ կեանա քեզ
եւ որոյ ընդ քեզ են շնոր-
հեաց:

Չայսթ թուղթ երբեք Ման-
սուրբանգալ Արքարու, ընդ
որում է գինեղանաբու-
թիւն փրկական պատկե-
րին, որ կայ յեղեանաց
քաղաքին մինչեւ ցայսօր
ժամանակի:

Արքարու նամակին պէս՝ Թիսուսի պատա-
խանին ընդգիրն ալ Եւսեբիոսէն փոխ առնուած
է: Եւսեբիոս չունի այն Հռչակաւոր նախադա-
ստութիւնն, որ յեղեանաց յուրիական առ Հաւա-
ռեայն (գլխաւորէն) եղած է, եւ որով կը վեր-
ջապի ի նամակը՝ Վարդապետ-Նիւնս սարերէն
ընդգիրն եւ ասոր հայերէն թարգմանութեան
մէջ: «Եւ քաղաքը քոր Տնեալ լիցի, եւ լծնամի
մի եւս տիրացէ զմա յաւիտեան»: Եւսեբիոսի
թարգմանած յիշատակարանին մէջ ալ Հաւա-
ռականաբար չկար այն նախադասութիւնը: Եւստի
կը նշմարուի նամակին վերնագրին մէջ Մ. Խո-
րենացոյն ըրած փոփոխութիւնը: Անտարակոյս
չուլից որ նոյն իսկ Յիսուսի կողմանէ Հայոց լա-
զուորին ուղղուած նամակ մը՝ պարզ սուրհան-
դակի՝ մը ձեռնօր գրուած ըլլայ, եւ Մանը՝ փո-
խանակեց թուղթս Առաքեալով: Այս թուղթսը՝

Եիսուսէ՛ ի ձեռն Մանիս
(Ման) սուրհանգակի առ
Արքար իշխան աշխարհի:
(Եւսեբ. Եփ. Պատմ.)

Ման՝ սուրհանգակ Ար-
քարու (ա. վերջոյն): Եւ
յուսեալ զայս ամենայն Ման՝
զոր ասաց զիս Թիսուս՝
առեալ նկարեաց զդաս-
կին Եիսուսի ընտիր գե-
ղովք, քանի որուհասու-
թիւն թագաւորին էր, եւ բե-
րեալ մտայնով Արքարութե-
անորի տեսնե իւրում: (Թուղթ Արքարու, էջ 61)

զոր Թարգէոս յեղեանա զրկեց, ընականապէս իբր
Քրիստոսի խոստմանը տեղեակ մէկը նշանակուե-
ցաւ: Մ. Խորենացի՝ «Արքարու թուղթ»-ն որ
գրուած պատասխանն մը չի գիտեր, այլ պար-
զապէս բերանացի պատգամաւորութիւն մը՝,
չէր կրնար սրբագրել:

Մանի դերն ուրեմն միայն նամակը տա-
նելու մէջ կ'ամրիփոփուի. բայց յանկարծ աղբիւրը
փոխելով հեղինակը պաշտօն կու տայ ասոր՝ տա-
նելու. «զինչդանագրութիւն փրկական պատ-
կերին, որ կայ յեղեանաց քաղաքին մինչեւ
ցայսօր ժամանակի, որմէ Եւսեբիոս ընաւ տե-
ղեկութիւն չունի»:

ԳԼ. ԼԳ. Բարդուէլ-էն յեղեան Մատիւն Թարգէ,
եւ պարզ ինչոյն հիշել:

Բայց իստ համարեա-
լով Փրկին մըջ թափուած
Առաքեալ մի յերկոստա-
նիցն, առաքեաց (չ) մի իւ-
թանանից անտի՝ զիս-
գետ, ք բաղաքն Եղեանոյ՝
բռնել զԱրքար եւ առե-
առանել ըստ քանին
Տեսան: Որոյ եկեալ ի սոսեւ
Տուրիոյ իշխանի հրէի,
չէր ասն լինել յաղգելէ
բաղապատեանաց. որոյ իստ-
եալ յԱրշամայ ոչ առ-
բացաւ զհրէութիւնն ընդ
այլ ազգական իւր, այլ
նոյն օրընդ եկաց մինչեւ
Հաւատալ ի քրիստոս: Եւ
էլ համառ նորա ընդ ամե-
նայն քաղաքն: Լուեալ
Արքարու առե. «Եւս է
վասն որոյ գրեացն Եիսուս,»
եւ իսկոյն կոչեաց զնա:

Եւսեալ վերանայլ քրիս-
տոսի յերկին առ Հայր
Իւս, Թափմա մի յերկ-
ոստանիցն առաքեաց առ
Արքար թաղաւոր զԱրեւ
առաքեալ: 4 յեղեան-
նոյն առ: Եւ իբրեւ եկի
Արե յԱռհա (Եղեանոյ),
եւ ճանա նա ի տուն Տու-
րիոյ որդւոյ Տուրէի հրէի,
որ էր յաշխարհէն Պաղես-
տինացոյց, եւ լուր եղեւ
վասն նորա

ընդ ամենայն քաղաքն...
Եւ իբրեւ լուա Արքար
արքայ... վասն նշանակ-
զոր առեցր... Հաւատաց ի
սրտի իւրում, թէ ճշա-
րիտ նա է՝ վասն որոյ առ-
աքեացն առ նա Եիսուս...

Եւ եղեւ ի մտանէն
Թագէի, տեսիլ մեծ երեւ-
եցաւ Արքարու յերեսն
Թագէի, եւ յարեցեալ ի
զահայիցն անկաւ ի վերայ
երեսաց իւրոց եւ երկիւ
եղաց եւ: Եւ զարմացան
ամենայն իշխանքն՝ որ չուրջ
կային, զի ոչ գիտային
զտեսիլն: Եւ զնա Արքար,
«Եթէ զաւ իցեալ արարեալ
աշակերտ օրհնելոյն Եիսուս-
սի, զոր ասաց առաքել

Եւ ի մտանէլ նորա
(Արեի) առ նա տեսիլ
զարմալայի երեւեցաւ Ար-
քարու յերեսաց իշխէի, եւ
ի նոյն ժամա իրրեւ ետես
Արքար զտեսիլն՝ անկաւ
ապալ նմա: Եւ զարմացան
ամենայն օր կային առ
ապալ նորա, զի նոցա ոչ
տեսանէին զտեսիլն...
Երբեմն առ Արքար
ՅԱՐԵ. «Արքարեւ հիւստիս

1 Եւսեբիոսի թարգմանութեան ապագրեալ ընա-
գիրն ունի յերեսացիք, եւ ոչ՝ ի Եիսուսի: Ընդօրինա-
կոյի սխալ մըն է, որ Հաւատակաբար համատեղութիւնը
սխալ կարգալէն յառաջ եկած է: Ասորեքն ընդգիրն
որուն վայելեց եղած է Հայ թարգմանութիւնը, ունի Վաւձ
եւ յունարեւ սկզբնագիրն ունի մօ՛ղ Դողմ. Հայերէն ընա-
գիրնորն մէջ նմանօրինակ ծագում ունեցող կրօնական
քննարկ. լին:

2 Այսինքն Եիսուսին առ Արքար պատասխանին բռ-
նականութիւնը, որ ըստ «Արքարու» իրիկը Մանս բերա-
նացի պիտի հաղորդէր:

3 Յեւ առեւ զիւր Գ. Ամն. Հոկոս. էջ 309, ծան. 8:

1՝ (Եիսուս) առ զՄան Հաւատարմ՝ արարչին. Երբ
եւ աստ տեսաւ թուս, որ առաքեաց զիւր առ իս. Երանի
եւսյն եւսյն: Եւ զիմ Արքարու էջ 5:
2 Մանին ձեռք թագաւորն համար նկարուած
Քրիստոսի պատկերին ընդդէմ տես Յիւսեբիոս, անը, էջ 52
եւ յաւերջը:
3 Հոս յառաջ բերուած աղբիւր՝ «Արքարու թուղթ»
թիւն է՝ Պիտի նորարար, ոյն պն մեծ քաղաքն ու նախա-
դասութիւնները, ուր Մ. Խորենացի՝ «Թղթին» ընդգրեւ
խոսքովով Եւսեբիոսին ընդգրեւ իմ հետեւի:
4 Եւ ինչոյնընդ թէ «Թուղթ» Եիսուսի գրեալ որ
պատասխանի մը խոսք չունի, միայն բերանացի պատգա-
մաւ որով լինէ մը գիտէ:

քին առհեռու ունէր գրաւոր աւանդութիւն մը, ուր Սանատրուկ նկարագրուած էր «Թագաւոր Հայաստանի»¹ :

Հատ զիրին չէ ուրիշ մէկ յաւելուածն ալ մեկնելը, որուն համեմատ «տաճարները փակուեցան», եւ «պատկերներն եղեգով ծածկուեցան ու պատեցան» : Ասոր մէջ Բառամբարտունը² Եւսերիսուն ու «Արգարու թղթէն», զատ՝ աղբիւրի մը հետքերը գտնել կը կարծէ :

Եթէ խոստպահանջը ըլլանք, կարելի է, բայց շատ անհաւանական է : Աւելի Մ. Խորենացոյ երեւակայութեան մէկ ծնունդը նկատուելէ զայս : Տաճարները կը փակուին, իսկ պատկերները միայն եղեգով կը ծածկուին, որովհետեւ Արգարու մահանունն ետքը, իւր յաւըրը՝ հեթանոսութեան պաշտօնը վերստին սկսելու համար, բաւական է եթէ միայն «բանայ զտաճարս կողոյն» (Գլ. ԼԴ) : Աւելի վար, Հայոց Պարթաւսեան Դ. գրքին, ԼԳ գլխուն մէջ, պիտի կարգանք թէ նոյն իսկ Կոստանդիանոս միայն տաճարները փակելը բաւական համարեցաւ, եւ անմիջապէս նախորդ գլխուն մէջ (ԼԲ.) հեղինակը օրինակ մը կու տայ, թէ ինչպէս կրնան եղեգները ծածկել առարկայ մը :

ՔԱՆԻՔ ԱՅԻՐԱՆՈՒՄ ՏՆԻՔԻՆՈՒՄ

Արգար սրբոյ Հայոց, տեսնու իմում Տիբերի կոչանք հռոմայեցոց խնայալ : «Գիտելով իմ, թէ ոչ ինչ ծածկի ե թուով թագաւորութենէդ, այլ իբրեւ զմտերիմ՝ ք» աւելի եւս իմացուցանեմ ի ձեռն գրոյ : Ձի հրայք, որ բնակեալ են ի գաւառս պաղեստինացոց, ժողովեալ խաչեցին զՔրիստոս առանց իրիկ յանցանայ, ի վերայ մեծամեծ երախտեացն՝ զոր աւար առ նոսա՝ նշանս եւ ողանդելիս : մինչեւ զմեռեալ անգամ՝ յարուցանել : Եւ գիտեալ, զի զբոսեմ թիւսնս այս ոչ են օտակ մարդոյ, այլ Աստուծոյ :

¹ Տես վերագրին, «Հ. Ամս», Օգոս. էջ 240. Կան. Յ. 2. «Die Christe», Zeitschrift der D. Morgenl. Gesellschaft, հատոր Խ. էջ 310 եւ յաջորդ :
² Աղբիւրի վրայ աւելցնուած այս նախադասութիւնը, փոխ առնուած է «Արգարու թղթէն», եւ կը գտնուի աւելի վեր գլխուն վերջերը :

Ձի եւ ի ժամանակին յարում խաչեցին զնա՝ արեգակն խաւարեցաւ, եւ երկիր շարժեալ տատանեցաւ :

արեգակն խաւարեցաւ եւ երկիր շարժեցաւ, եւ դարեպիտ աստանեցան ամենայն արարածք. եւ իբրեւ առ ի նոյնակն այս իրեք սպառեալ տիեզերաց եւ ամենայն օրերը մարդկան :

Եւ ինքն (Յիսուս) լիտ երկոյ աւուրց յարեաւ ի մեռելոց եւ երեւեցաւ բազմաց : Եւ այժմ՝ յամենայն տեղիս առնու նորա ի ձեռն աշակերտաց նորա սրտնէլիս մեծամեծ կատարել, որ եւ առ իս իրեանց եցոյց յայտնադէտ : Եւ արգ այսու հետեւ տարութիւնք քո գիտէ, որ ինչ արժան է հրամայել ի վերայ ժաղովրդեան չէրից, որը զայն գործեցին : (Թուղթ Արգարու, էջ 86.)

Եւ արգ այսու հետեւ թագաւորութիւն քո գիտէ, որ ինչ արժան է հրամայել ի վերայ ժողովրդեան չէրից, որը զայն գործեցին : (Թուղթ Արգարու, էջ 86.)

Մ. Խորենացոյ իբր աղբիւր ծառայող բնագրին հետեւելով, նամակին միտքը շատ պարզ է : Հրեայքը բնաջնջը ընելու համար անձամբ երթալ չկարենալով, Արգար կ'իմացընէ անոնց ոճրագործութիւնը Տիբերիոսին, որպէս զի ինքնակալը զանոնք պատժելու փոյթ թանկիս՝ «Հայոց պատմութեան» մեզի տուած բնագիրը շատ հաւատարմութեամբ օրինակուած է : Արգարին՝ «Թագաւոր Հայոց, արուած տիտղոսն, եւ Քրիստոսի աստուածութիւնն առաւել եւս շնչուելու նպատակաւ եղած երկու կարճ յաւելուածներ» նամակին բնագրութիւնը զգայապէս փոփոխելու բաւական չէն : Միայն Մ. Խորենացոյ աւելցուցած վերջին նախադասութիւնը, մեծ նշանակութիւն ունի, վրան զի Տիբերիոսի տուած պատասխանն ամբողջովն եղանակաւորելու պիտի առաջնորդէ զնրքը : Բայց գճրիստոս աստուածոց կարող դասելու խորհուրդին առաջնութեան պատիւը՝ Արգարին պիտի արուի :

1 Նախադասութեան վերջին անգամին, զոր Մ. Խորենացին ի բաց թողած է, Հայերեն բնագիրը գրեթէ անհասկնալի (?) է, բայց կրնաք ասորի բնագրին ձեռք ուղղել եւ մեկնել ալլաժաժ լիյաժ ձաժաժ լաժ լաժ) փոխանակ ռիւիւրց՝ ռիւիւրց կարգաւոր, Տես Երուս. տպագրութեան ծածկութիւնը, էջ 86 : — Հայագէտ գիտնականին ըսած զոտարոթութիւնը ընքա նշմարել ամենմիտ, սպարտեալ՝ ընդունելութեան քով դրուած է սոսական անուն ըսալի : Ժ. Թ. :

Պրոֆեսոր Իվան Բեկովսկի և Տիեֆիլիս:

(Եւսեբիոս. Եկ. Պատմ. Բ. 2)

Տիբերիոս կայսր Հռոմէականացի, Սեպտիմիոս Թագաւորի Հայոց նորոգ, Գլխաւոր մտերմութեանը զո ընդ-
 թերցան առաջի իմ, վասն որոյ շնոր-
 թեկաւոր թիւն ի մէջը գեղ հաղէ: Թեւեւս եւ ի բարձրաց մեր լուսակ
 զայդ յառաջագոյն եղոյց եւ Պիլա-
 տոս ստուգապէս վասն նշանացն նորա
 (Յիսուսի) եւ ի թէ՛ յետ յարաւ թիւն
 ի մեռելոց հաւատարմութեան բազ-
 մաց, թէ Մատուած է: Վասն որոյ
 եւ ես կանցայ առնել զայդ, զոր եւ
 դու խորհեցար: Այլ քանզի սովո-
 բութեան եւ հռոմէականացի աստուած
 ի հրամանէ թագաւորի միայն ոչ
 նստուցանել, մինչեւ ոչ փորձեալ
 քննելի նա ի սինկրատոնէ, վասն
 որոյ եւ իմ խնայեալ զքանս զայս
 սինկրատոնի, արհամարհեաց սին-
 կրատոն: զի ոչ ինքնեցանա յառաջա-
 գոյն ի սմանէ: Այլ մէջ տուաց
 հրաման ամենայն ուսմբ որով եւ
 համայ թուեսցի Յիսուս, բնկայցին
 զիս ընդ աստուածն: Եւ մահ յայտնի
 պատճառացաւ, որ չարախոս կայցին
 զբերատունից: Եւ վասն ժողովորեանն
 Հրեից, որ յանդիմանան խաչել զիս,
 զորով լսեմ թէ ոչ արժանի խաչի
 էր նա եւ մահու: Եւ պատուի եւ
 երկրպագութեան, յորժամ առից
 պարագուծն ի պատեհագլէն ապսի-
 ալոց ապաստարողաց յինն, քննեալ
 հաստցից նոցա զարժանն:

Պիլատոս պիտահեան Տիբերիոյ
 արքայի եղոյց վասն նշանացն անան-
 մայն, եւ զի յետ յարաւ թիւնն ի
 մեռելոց, հաւատարմութեան բազ-
 մաց թէ Մատուած է:

...որքան հինա ունիք դուք, թէ՛
 Մատուած, ի հրամանէ թագաւորի
 միայն ոչ հաստատեցի, մինչեւ
 փորձեալ քննեցի նա ի սինկրա-
 տոն ...

Ինքն Տիբերիոս սինկրատոնի մա-
 տոյց զայս բանս: Իսկ ինքն սին-
 կրատոն ... արհամարհեաց, զի ոչ
 քննեցաւ նա նախ ի նմանէ: ... Ինքն
 Տիբերիոս կեպոս մայր յառաջին խոր-
 հուրն զոր աներ...

Եւ ապանուծ մահու ապաւանջաւ
 նա ամենայնի որ չարախոս կայցին
 զբերատունից:

“Արգարու Թղթին, ընաղիրը:
 Եւ գրեալ Տիբերիոյ կայսրի ետ
 տանել Արգարու Թագաւորի, եւ
 նպասէ գրեաց նմա:

Գլխաւոր մտերմութեան զո ըն-
 կայլ եւ ընթերցաւ առաջի իմ զոր
 ինչ պարնի Հրեայն ի խաչելեան
 նա եւ վասն Պիլատոսի գաւառորի
 գրեալ ինքնոյց եւ ինձ Բոդանոս
 (սահմ. Աւերիտոն) եղաւորս վասն սո-
 բին իրոյ իսկ այսոյցի իմ գրեալ է
 զո առ իս: Այլ զի պատահեալ Սպա-
 նիացւոց կայ առաջի իմ, որ ապա-
 տամբեցին յինն ի ժամանակի յայս-
 միկ, վասն այսորիկ ոչ կարացի ին-
 գրել զգրեթ իրացը այլեղին: Բայց
 պատարտեալ եմ թէ յորժամ ինչի
 ինձ պարագայ համայնեցի պատիժ
 օրենք ի վերայ Հրեիկն անօրինացն
 որք անցին զօրենք: Եւ վասն Պի-
 լատոսի գաւառորի զոր այսոյցալ էր
 եւ՛ անք, առաջին նմա փոխանակ
 եւ զիս լուծի թշնամանք, զի անց
 նա գրեցեալ եւ արար զվասն Հրեից
 եւ խաչեաց զգիւրտաւ յանդիման
 նոցա: Վասն որոյ լսեմ թէ եւ ոչ
 խաչի եւ մահու արժանի էր, այլ պա-
 տուի եւ երկրպագութեան եւ մե-
 ժարանաց ի նոցանէ արժանի էր. եւ
 առաւել եւս զի այդ բերանց տե-
 անելին զամենայն ինչ զոր անէր
 նա. բայց դու ըստ մտերմութեան
 զու՛մ եւ հաստատուս ուսիրդ զո
 եւ հարց քոյ որ ընդ իս է, բարեբ
 արարեք զի գրեցեք առ իս զայս:”

“Արգարու Թղթին, մէջ՝ Տիբերիոս Հրեից
 դէմ՝ իրեն առնել եղան ամբաստանութեան
 պատասխան կու տայ: Արգանն ուրիշ կողմանէ
 իմացած էր, եւ ինքն աստատման Սպանիացւոց
 դէմ՝ միշտ պատերազմովն արգելուած չըլլար,
 պատժած կ'ըլլար արդէն այս ոճրագործ ազգը:
 Սպանի եւ այնպէս զՊիլատոս վար կ'առնու եւ
 խօսք կու տայ որ միւս յանցաւորներն ալ պիտի
 չմուռայ: “Հայոց Պատմութեան” մեզի տուած
 բնագիրն սակէ շատ տարբեր է, եւ բոլորովին
 ուրիշ բովանդակութիւն մը կ'ընծայէ: Երկու նա-
 մաներն ալ ճիշդ մի եւ նոյն բաներով կը սկսին,
 եւ Մ. Խորենացւոյ նամակին վերջաւորութիւնը՝
 Տիբերիոսի պատասխանին համաձայն մէկ քա-
 ղութեան է: Բայց նամակին մարմնոյն ալ մի միայն
 նպատակն է՝ Արգարու առ Տիբերիոս գրած նա-
 մակին մէջ (յաւելեալ) վերջին նախադասու-
 թեան մէջ պարունակեալ հրաւերքին պատաս-
 խանելը: Այս մասը կապուած է՝ Եփեսոսի
 Պատմութիւնի (Բ. 2, հայերէն թարգմանութիւն)

1. Հայ թարգմանից տեղ հասկնալի է տարբերն
 սկզբնական որ բոլորովին ուրիշ բան կ'ընէ. սինկրատոն
 իւր քան ինչ: Պիլատոս Կոստանդնուպոլիս կողմանէ գրած
 էր իմ Աւերիտոն Կայսրոսին, եւ սինկրատոնը էր իրեն
 պէջ դեպքոր՝ որոնց մասին կը գրես զու առ իս նամակից
 մէջ (Արգարու Թագաւորի Արգանի, եւ ալ թարգմ. էջ 87.)
 2. Ասորերէն. Եւսեբիոս “առ ի համայն ինչն նոցա”:

գրեթէ բառ առ բառ քաղուած հաստատորո-
 ներէ, ուր կը պատմէ Եւսեբիոս թէ Տիբերիոս
 առաջակնց ծերակուտին (սինկրատոն) զՅի-
 սուս աստուծոյ պատուով. կարգը դասելը՝ Մ. Խո-
 ռենացի Մովսէս առաջարկած էր, բնականապէս
 պատասխանն ալ ինքը կարկատելով կը յար-
 մարցնէ:

“Արգարու Թղթին, նպատակը՝ Երեմիայի
 Թագաւորի համարանմ՝ առաւ. Տիբերիոսին,
 որուն առը պատգով մեծապարտեւ. մեծապարտեւ
 եւ զեկնց, բայց նոր նամակը գրած չէ: Մ. Խո-
 ռենացի Եւսեբիոսի նոյն գլխուն մէկ նախադասու-
 թեանն եւ Տիբերիոսի նամակին մէկ հաստ-
 կոտորէն՝ որ իւր բնագրին մէջ զետեղուած չէր,
 նոր նամակ մը պիտի շարադրէ:

Դոքս-Է Իսթ-Է Բեկովսկի և Տիեֆիլիս:

Արգարու արքայ Հայոց,
 տեսան իմա՛մ Տիբերիոյ կայ-
 սր հռոմէականաց ինչպէս:
 Գլխաւոր գրեալ ըստ
 արժանի ըլլողութեանը
 տեհի, եւ ընդ հրաման մա-
 ժութեանը քո յարախո-
 ցայ. եւ թէ՛ զո յառաջ-
 ցուս ինձ, գործ սինկրա-

տառալից լիցք պահպանելն
անհրաժեշտ դուռն ու բնու-
թյուններ մարզակն տուեալ
լինելն աստուածածին Խիւնի
նախնային հոգեւոր հետն եկե-
ղ լինելը հանդիս Աստուած
մարզակն, Աստուած լինելն
նա ոչ կարել, եւ իբրեւ
լայտնակներ մարդիկ արժան
է բաւել զԱստուածին
Բայց թէ՛ Աստուած իմիջ
հանդիս թուեալին առաքել
զայլ ու յընդունաբեր՝ փո-
խանակ զիշխանոցն զիշխ-
անն ինչ անհրաժեշտ յԱշխ-
ատիկներն յոր կարգեցին
զանք. վասն զի յոր վերին
Հոգիքին, եւ խաղաղութեան
հոգին ու առաքապարտուց
անակ զայլ չորհմանք։ Ողջ
լինելն զեղ ճիւղման։

Ձայն գրեալ Արգարու,
ղհաւասար թղծիցն եղ ի
ղիւանի իւրում. որպէս եւ
զայլն: Կրեաց եւառնեբը-
սեհ մանուկ արքայ Ասո-
րեստանի ի Բաբելոն:

የውጭ ሥልጣን ለሰጠው ሰው ማሳደግ፡

Արդար արդե՞ր Հայոց
դուրս իմե՞ր հայրենի եր-
կուր, Զեփր տղուհի եղ-
բայ, Երեմի, զՊետրոս լուր-
ի կայանայ, եւ զԿիւրոս
Թոք ճմաւ, եւ Եթէ ի՞նչ
թիւ չեղ, կարգաւոր զճա-
ր ի փրկութեան Թիւն Նի-
նուէի, որպէս եւ կամօս
ԱՄ Ժաման այնք զի գրե-
թիւ առ իր, Թէ տա-
նալ իմպէր բոլիչ, որ
զիշտապէս առեւ եւ շարժեալ
այլ Աստուած ի վեր զճա-
շտօր եւ զԳԼԸ, թէ տե-
սից եւ լույսը ճաւ, նա այ-
լեր բոլիչ զսա արտաւառ
մարդկան, այլ աշխարհի
մարդիկ Աստուծոյ արար-
չի ճրդ եւ լոյսի, եւ զի-
նա՛ն Տառապ ի կոշտան

...զի առ ձեզ ի քննութենէ մարդկան տուեալ ինի աստուածութիւն. եւ

արդ այսուհետեւ թէ ոչ
ինի հաճոյ Աստուածն մար-
դոյն, Աստուած լինել նա
ոչ կարէ, եւ իբրեւ յայս-
մանէ մարդոյն արժան է
քաւել զԱստուածն: (Եւս.
Եփ. Պատմ. Բ. 2 հայ
էջ 80)

առաքելի նմա (Պրիդատտով):
 փոխանակ, եւ զնա լուծի
 թշնամանք, զի անց նա
 զօրինք եւ արար զկամս
 Հրէից եւ խաչեաց գգրիւ-
 տոս (Տես վերագոյն, Տե-
 րբի-ռէ պատգանք):

Ապա գրեւէ Արգարու
Ներսէճի թագաւորի Աստ-
րեւասանեայց . . . (Թուղթ
Արգարու, էջ 81):

...Ներսէ՛հ.. յղեալը.. առ
Արգար Թագաւոր եւ ասե-
կամ տուր ամէն ինձ զայրդ
որ զնշանսդ առնէ առ ինձ
զի՛ տեսից զգա եւ լուսոյն
զբանո գորտ. եւ կամ..
(Թաւրի՛ն Արգարու, էջ 84)

... ? առբբ առաքեալն Թա-
դէոս, եւ զիմակեաց զա-

[illegible]

Մենայն Հայաստանն ազգ
(11-յ-թ-ն-թ-ն Ս. Թ-
ԴԻԻ, 62 11):

Աւարեցից զմի յաշակեր
տաց աստի իմոց, զի զգաւ
բժշկեսցէ, եւ կեանս քե
... շնորհեսցէ. (Թաւաթ Թե
ռաւի առ Աբէար):

Թագաւոր Արտուր - Բրաւնը:

Արգար արքայ Հայոց
Արամշենի եղբոր իմուն
Պարսիկ արքայի խնայ :

Կիսանձ զի որդ լուեայ
 զ զ քան ի հիսուսի Բերի
 ասոի որդւոյն Վառաճա
 զոր խաչեցին Հրեայքն, ո
 յարեան ի զ մաշիկ, եւ ա
 յարեայ զայսպիսեան ի
 ընդ ամենայն տիեզերք՝ ա
 ւսացան ընդ Հանուր
 եւ զ յայնչերտաց յորս
 զլիաւորաց Սիննի անու
 ի ի կողմին իսրայէլու
 թխանայ Վրդ իսրայէ
 թեալ ցայեռ զնա, եւ ը
 թիշէ զայն զամենայն ախ
 հիւսնողս թխանց որ ի մեղ

Բայց յընկերաց նոր
գլխաւորաց Սիմֆոնիստներ
նա ի կողմանս Պարոնից ա
ռաքեալ է. ինչոք որ արա
րեալ՝ լուրջեռ նմա... Ե
նա բժշկեցեալ զամապն Տիւ
անդուսթիւնն, եւ ճանա
պարհ կենաց ցուցէ: (Նախ
ընթաց նամակը):

ե. ճանապարհ կենցաղ յուշ-
 ցէ. եւ հաւատաստեալ բանին
 նորա, դու եւ երբաւր թե
 եւ ամենեկեան, որ հնա-
 ղանդին թեք կամաւոր: Չ
 ախարժելիք է ինձ, զվե-
 շտա մարմնիս ազգականն
 լինել ինձ մտերիմ հարա-
 ղատու եւ ըստ հոգւոյս:

Եւ մինչդեռ պատուա-
 խանի այց (յետին) թղթի
 ոչ էր ընկալայց, գախաձան
 Աբգարիտ, թաղաւորեալ
 ամբ երեսուն եւ ութ:

(C. = 2 = 2 = 1/2 = 1/2)

4 6 7 8 9 10 11 12

ԲՈՒԺԿ ՏՈՋԹ. ԳԼՍԳԱՐ ԳԷՑ ՍԻՆԱԳԵԸՆ

Վարդան առաջին կեսին Կ.Պոլսյ քծկու
թիւնը՝ տակաւին անկերպարան վնճակի մէջ
սգէտ շաղիազիներու մնաշնորհ ելալը
գէթախաւով ենէն ճորոպրեւս փութով, նոր կ'
սկսէ Տաճարային տաճարին օրինաւոր բոխիկ
ազգեցութիւնը զգալ, երբ կը հասնէր Բարսիկէ

1. Հրիտանեական շատ Հին զբոսնորդներ մեկնել են թաաքելուց մեկ անտառաներու տեղերը վիճակաւոր որդու աւանդելու: Այդ զբոսնորդներն ապամուտեան նշանամբ Հմմտ. L. psius, Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden, I. էջ 21 եւ յաջորդում . . .